

دادگایی کردنی دهولت

نازا حهسیب قهره داخی

رژدهی هه ره زۆری ئه و بهرنامهیهی له میدیاکان و رادیۆکانی کوردستاندا له ماوهیهدا و له سه رینهی دادگایی کردنی صدام حسین و چهند کهس له تاقمه کهی به تاوانی ئه نفالکردنی خه لگی کوردستان ده کرین، له فۆرم و ناوه رۆکیاندا زۆر بهیه کتر دهچن، به تایبه تیش له وهدا یه که دهگره وه که زیاتر (سۆز) به سه ر رهوشی گشتی بهرنامهکاندا زاله.

ئه م بهرنامه نه له نیوانی ئه م دوو حاله ته دا ستراتیجی خۆیان دا رشتوو و پیشکهش ده کهن. یه که میان گریانندی خانه وادهی ئه نفالکراوه کان و بینه ران یان گوئیگرانی بهرنامه که. دوو میان ورژانندی مه یلی تۆله سه ندنه وه ته نانه ت به هه مان شیواز که تاوانباره کان ره فتاریان پیکردوو له گه ل قوربانیهییهکاندا. وه که ئه وهی که (صداممان بده نه دهست بۆ ئه وهی سه ری له لاشه ی بکه ینه وه و کوت کوتی که ین).

له که شه وه وایه کی ئاوا بارگای به سۆزی هه لچو که متر عه قل کار ده کات وه که بیرکردنه وه یه کی ره خنه گرانه له هۆکارهکانی ئه و تاوانه و دیاریکرنی ئه و هه لومه رجه ناوخۆیی ده ره کیانه ی زه مینه یان بۆ جیبه جی کردنی خۆش کردوو و، کامانه ن ده ره وایشته به رده وامهکانی و، ستراتیج و جیهانبینیمان بۆ ئه م دادگایی کردنه چییه؟ واته چیمان له م دادگاییکردنه دهویت؟

نایا: 1- ته نیا ده مانه ویت صدام و تاوانبارهکانی دیکه به و تاوانه حوکم بدرین و بکوژین؟ یان 2- ستراتیجیکی دوورخایه نمان هه یه و ده بیته له ری ئه م دادگایی کردنه وه هه نگای بۆ بنیین؟ ئه گه ر ئه وهی یه که مه ئه وه زۆر ئاسانه و ته نانه ت ده کری بۆ شیوازی جۆراجۆر و بۆ دادگایی کردن، صدام بکوژی.

به لام ده ره نجام چییه؟ له و بره وایه دام صدام و تاقمه کهی و ئه وانهش که هه واداریانن، به وانه شیانه وه که کار بۆ شکستی پرۆسه ی سیاسی له عیراقدا ده کهن ئه م ده ره نجامه یان پێ باشه بۆ ئه وهی بیسه لمینن که هه یج جیاوازیه که له نیوانی جه لاد و قوربانیدا نییه. بۆ ئه وهی بیسه لمینن که ئیمه بی به لگه و تاوانی یاسایی بووین و نه مانته وانی دروستانه دادگایی صدام و داروده سه ته که ی بکه ین بۆیه زووبه زوویی کوتاییمان پیهینا و کردمانن به په تدا. بۆ ئه وهی بیکه نه هه لا له سه ر شکسته یینانی ئه و دیموکراسیه یی باسی لێوه ده که ین که توانای به رگه گرتنی نه بوو له به رده م یه که پرۆسه ی دادگاییکردنی عادیلانه دا. بۆ ئه وهی ئه م تاقمه جه رده یه بکرینه (پاله وانی نه ته وه یی و ئیسلامی) و ئیمه ی کوردیش بکوژی ئه م ئه فسانه یه ی ئومه ی عه ره بی و ئیسلامی چاوه پروان بوون له م زولوماته ی تپیدا ده ژین رزگاریان بکات.

به داخه وه ئه مه ئه وه یه که له بهرنامه ته له فزیۆنی و رادیۆیهییهکاندا زه مینه ی بۆ سازده کری. ئه گه ر، ئه مه خواستی ئیمه نییه له م دادگاییکردنه که واته ده بیته ستراتیجیکمان هه بیته که لێره وه هه نگای بۆ بهاویژین.

ئه م ستراتیجه ده بیته له سه ر بنه مای ئه وه دامه زایی که به زۆر لکانندی پارچه یه که له نیشتمانی کوردستان به ده ولته ی دروستکراوی عیراقه وه، سه ره تا و بنه مای هه مو ئه و تاوانانه یه که ده ره ه ق کورد کراون و، به هۆی ناسنامه وه قه تلوعام کراوه. به واتایه کی دیکه بوونی ده ولته ی عیراق به و پیکهاته

زۆرهملییهی له کۆکردنهوهی نهتهوهکان و نیشتمانەکان و زالکردنی نهتهوهیهک بهسهریانهوه، هۆکاری یهکه م و سههرهکییه له دهستپێکردن و بهردهوامبوونی تاوانهکان. کهواته که دادگایی صدام و تاقمهکهی دهکهین لهسهر تاوانی ئهنفال و کیمیابارانکردنی خهڵکی کوردستان دهمانهویت ئه م هۆکاره دادگایی بکهین، دهمانهویت دهولتهی عێراق دادگایی بکهین به و پێیهی دهولتهی بهرههههینهری ئه م تاوان و تاوانبارانهیه، چونکه ههر له بناغهوه وهها پیکههینراوه که نهتهوهیهک توانا و ئیرادهی سیاسی و رهگهزی وای له لا دروست ببی بۆ تواندنهوهی نهتهوهیهکی دیکه. جا چ به ئهنفال و کیمیابارانکردن بی، یان به راگواستن و تهعریبکردنی نیشتمانهکهی بی، یاخود به سیاسهتی (تصحیح قومیه) بی.

دهبیته ستراتیجی جموجوایی سههرکردایهتی سیاسیمان و، ههلمهتی راگهیاندمان ئه مه بیته که بیسهلمین تا ئه م شیوازه له دهولتهی عێراق بمینێ ئه گهری دووباره بوونهوهی ئه م تاوانانهش دروسته، چونکه زههینه و هۆکارهکانی له ئارادا دهمین.

بیگومان پیماندهگوتری ئیوه کارتهکان تیکه لدهکهن له نیوانی رژیمیکی سیاسی که حکمران بووه و ئه م تاوانه ی کردووه، له گه ل دهولته تیک که سهروهری سیاسی و یاسایی ههیه.

وهلامی ئاوا پاساوئیک، پاساوهکهی ئه وهیه که جیاکردنهوهی دهولتهی عێراق له شیوازی حوکمرانی و سیاسهتی حوکمرانهکانی کاریکی یه کجار قورسه، ته نانهت مه حالیشه، چونکه ههر له بناغه ی پیکهاته که یه وه مافی له ناو بردنی نهتهوهیهی ژێردهست له لایه ن نهتهوهی سهردهسته وه له ههناوی دهولته ته که دایه.

ههروهها له ته مهنی کورتی ئه م دهولته ته دا، حوکمرانهکان هاو عه قلییهت و هاو رهفتار بوون به لام به ناوی جیا جیاوه. خۆ ماوهی حوکمرانیتهی به عسیهکان درێژترینیا نه تا ئه و رادهیهی له گزهستی هه موو کوردستانییه کدا ئه وه چه سپاوه که ناوی عێراق دههینری به عسیان به بیردیته وه.

دهبیته دهره نجام به وه دهر بچین که له دهره وهی هۆلی دادگا که دادگای تاوانه و کارهکانی خۆی به پێی ئسۆلی یاسایی خۆی دهکات و له وانه یه به و ئامانجه بگات که حوکمی له سیداره دان بۆ صدام و تاوانبارهکانی دیکه دهر بکات، ئیمه ههلمهتی بکهین بۆ نهتهوهی:

1- دادگاییکردنی صدام و دارودهسته که ی بگۆرین به دادگاییکردنی ئه و سیاسهت و عه قلییهتهی ئه نفالی به رههههیناوه.

2- ئه و هۆکاره ناوخۆیی و ناوچهیی و جیهانییا نه دادگایی بکهین که زههینه خۆشکه ر بوون بۆ ئه م تاوانه.

3- دهولتهی عێراق که صدام و رژیمه که ی حوکمرانی بوون، تاوانباری یه که مه له ئه نفالدا.

4- قهره بووکردنه وهی راسته قینهی خانه وادهی قوربانیان، نه مانی ئه م دهولته ته یه به م پیکهاته و لیکبه ستنه ی هه یه تی و له شوینی ئه و دروستکردنی دهولته تیکه له لانی که میدا سی کۆنفیدرالی بیته، مافی جیا بوونه وه و راگه یاندنی سه ره خۆییان له دهستووردا مسۆگه ر کرابیته.